

VEGYESEK.

Jegyzőkönyvi kivonatok a megtartott természettudományi szakülésekről.

I. 1890 évi december hó 19-én dr. Koch Antal elnöklete alatt az egyetem physikai intézetében tartott szakülésen —

1. Dr. Farkas Gyula bemutatja Fuchs Károlynak néhány iskolai elemi demonstráló eszköz leírásával foglalkozó közleményét. Ezek az eszközök a sik-lejtő, az-ék, interferáló ingapár és a kétélű mérleg viselkedésére és a fénytörés-és visszaverődésre vonatkoznak. Az eszközöket a berlini Ferd. Ernecké-czég gyártja. (A következő füzetbe jó.)

2. Dr. Koch Ferencz egy új vegyületről értekezett, mely molybánsavas ammoniumnak a phenylhydrazinra való behatásánál keletkezik. (A köv. füzetbe jó.)

3. Dr. Primics György néhány kisebb közleményt terjesztett elő és bemutatott az erdélyi muzeum számára újabban gyűjtött ásványok és egyéb tárgyak közül néhányat; nevezetesen stilbit és calcit kristálycsoportokat Sztanizsáról, calcit és sphalerit stufákat és telérdarabot Kajánelről, gipsz kristálycsoportokat Füzes-Borbála bányáról, kőszén Mesztakéből, hyaena, macska- és kutya-féle csontmaradványokat az Oncsászi és a Fericsei csontbarlangokból. Szólt az oláh-piáni aranyosó telepek képződési- és a kudzsir-felkenyér-völgyi kőszén előfordulási viszonyairól. (A következő füzetbe jó.)

II. 1891. február 27-én dr. Abt Antal elnöklete alatt a physikai intézet helyiségében megtartott szakülésen a következő tárgyak kerültek elő:

1. Dr. Koch Antal egyet. tanár „Újabb erdélyi ősemelés maradványok“ czimén előadja a következőket.

a) A mult évben fölfedezett és megismertetett erdélyi havasi kecske (*Ibex Carpathorum*, Koch)-maradványokra vonatkozólag pólilóg közli, hogy dr. Bálint Sándor erd. múz. őrségéd közreműködésével sikerült a nagyszámú csontmaradványokból, melyek legkevesebb 5 állattól származnak, egy csontváznak alkotórészeit, hiányokkal és töredékesen ugyan, de mégis annyira összeválogatni, hogy azok egy feketé táblán, az állat alakjának megfelelő helyzetben megerősítve, ezen kihalt vadkecske alakjáról és nagyságáról elég jó képet és fogalmat nyújtanak. Ezen csontváz az ásvány-földtani intézet folyósóhelyiségben van fölfüggesztve és az érdeklődőknek ülés után szívesen bemutatom.

b) A Sigmund testvérek egeresi barnaszénbányájából Farkas Gyula úr szivességéből egy igen érdekes emlős-maradvány birtokába jutott a f. év elején az erdélyi muzeum. Ezen maradvány egy k. b. rókanagyságu kihalt ragadozó-nak tövön letört állkapcsaiból áll, a csaknem teljes fogazattal együtt, de a földrétegek súlyától erősen összelapított és eredeti alakjából kivetkőztetett állapotban.

A fejrésznek többi részei nem kerültek elő; de nagyon valószínű, hogy a lelet helyén a koponya csontjai is megvoltak, csak hogy a munkások nem figyeltek rá. A maradvány magában a barnaszénben volt eltemetve; ezt a fogaknak és a csontoknak barna színe is bizonyítja, a mi inkább az eredeti csontenyv szenesedésének, mint talán a szén utólagos beszívárgásának lehet a következménye. A midőn a maradványt kezemhez kaptam, a barnaszénnek még egy jócska darabja oda volt ragadva; én azonban eltávolítottam azt, hogy a fogsort teljesen lehesse látni. A mi ezen barnaszénnek geologiai korát illeti, az a rétegtani hely-

zetből és egyéb követések alapján biztosan meg van határozva. Az egeresi barnaszéntelegeket magukba záró rétegek ugyanis a harmadkori v. tertiær systemának középső vagy u. n. aquitani emeletébe tartoznak. Ezen emeletnek legalsóbb részét alkotják rétegeink, melyeknek Forgácskút községe után a „Forgácskúti rétegek” nevét adtam. Általában csak azt lehet mondani, hogy rétegeink geológiai értelemben is magas korúak, a belőlük kikerült ősemlős-maradvány pedig nagyon ritka és ennél fogva a tudományra nézve nagybecsű. Erdélyen belül ugyanczen rétegekben, de egyéb lelőhelyeken, ez előtt is találtattak emlős-maradványok, de azok a páros újjú vastagbőrűek *Entelodon* és *Anthracotherium* nevű kihalt nemekhez tartozó fajoktól származnak; míg az egeresi lelet, miként említettem, egy olyan kihalt ragadozó emlőstől való, a minő hazánkban tudtommal most került először napfényre.

Az erősen lapított és deformált állkapocs-maradványon mind a két fogsor csaknem teljes, csakhogy egyes fogak az összenyomatásnál a többiek alá kerülve most nem látszanak; csupán az utolsó zápfogakból hiányzik több darab, mert az állkapcsok épen ottan törtek le a koponyáról. Összevetve mindent világosan

kivehető, hogy ezen emlősnek eredeti fogképlete a következő: $\frac{3 \cdot 1 \cdot 4 \cdot 3}{3 \cdot 1 \cdot 4 \cdot 3}$.

Ez a mai ragadozó v. húsevő emlősök (*Carnivora*) Kutyafélék (*Canidae*)-családjára emlékeztet, s csakugyan első tekintetre egy közép nagyságú kutya vagy még inkább róka fogazatát véljük látni benne. Közlebbi összehasonlításnál azonban mindjárt feltűnik a zápfogak szerkezetében a nagy eltérés. A kutyafélék előzápfogainak gyorsan növekedő nagysága, az első zápfognak, az u. n. tépőfognak kiválósága s ezzel szemben a két utolsó zápfognak eltörpülése a mi ragadozónknál nem észlelhető; ennél azok lassan nagyobbodnak a 4-ikig és ismét lassan kisebbednek az utolsóig; aztán a zápfogak csücskei nem metsző élesek, hanem inkább kúposaknak mondhatók kihalt ragadozónknál. Ezeknél fogva tehát nem sorolhatjuk azt a mai húsevők (*carnivora*) rendjébe, hanem a kihalt *Creodonta*-rend képviselőjének kell tartanunk, mely rendnek virágzása kora az eocænba esett ugyan, de az oligocænben is elég képviselője akad még. Ezen később kihalt rend az ótertiær korban tehát a mai *Carnivora*-rendet helyettesíti, mely valószínűleg le is származott abból.

Ezen kihalt rendnek már 5 családja ismeretes; de hogy ezen családok melyikébe sorolandó a mi állatmaradványunk, azt a kellő összehasonlító anyag és irodalom hiányában még most nem dönthetem el. Csak annyi bizonyos, hogy az tudtommal első ilyen lelet hazánkban, s ennél fogva a tudomány szempontjából különös figyelmet érdemel.

2. Ugyanó bemutatja dr. Mártonfi Lajos szamosujvári gymnasiumi tanárnak jelentését, melyben beszámol az Erdélyi Múzeum-Egyletnek azon útjának geológiai és prahistoriai eredményével, melyet a múlt évben megbízásból a Mezőségben tett. (Bővebben a következő füzetben.)

3. Dr. Martin Lajos egyet. tanár „A madárszárny általános elméletének” III-ik közleményét terjesztette elő. (Bővebben a jövő füzetben.)

4. Ruzitska Béla egyet. tanársegéd a sacharinnról és mennyileges meghatározásáról értekezett. (A jövő füzetben.)